# Gün Batarken

Bekir Büyükarkın

ÖTÜKEN

**Bekir Büyükarkın:** 1921 yılında İstanbul'da Etyemez Davutpaşası'nda dünyaya gelmiştir. Babası Ahmet Bey Malatyalı, annesi Nadire Hanım'ın babası ise Kastamonuludur. 1939 yılında Vefa Lisesi'ni, 1942'de Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nu bitirmiştir. İkinci Dünya Harbi yıllarında askerlik görevini İslâhiye'de yedek subay olarak yapmıştır. Mart 1945'ten 1953 yılına kadar Anadolu Sigorta Şirketi'nde muhasebeci, daha sonra Kasım 1960'a kadar Türk Ticaret Bankası'nda Genel Muhasebe Müdürü olarak vazife gördükten sonra özel bir büro açarak "Serbest Malî Müşavirlik" yapmıştır. Eserlerinin çoğunu 1960-79 yılları arasında kaleme almıştır.

Yazı hayatına henüz lisede iken tiyatro eserleri yazmakla başlamış, çeşitli dergi ve gazetelerde şiir, hikâye ve romanları yayınlanmıştır. Vefa Lisesi'nde öğrencilik yıllarında "Efe" piyesini yazmış ve oynatmış, ilk hikâyeleri 1942 yılında "On İki Masal" adıyla *Yapı Dergisi*'nde yayınlanmıştır. 1945 yılında *Son Telgraf* ve *Akşam* gibi gazetelerde de hikâyeleri çıkmış, ilk romanı olan *Cadıların Kırbacı*, *Son Telgraf* gazetesinde tefrika edilmiştir.

İlk tiyatro eseri olan "Dökmeci" 1947 yılında C.H.P.'nin açtığı tiyatro yarışmasında Ahmet Muhip Dıranas'ın "Gölgeler" adlı oyunuyla birlikte ödül kazanmıştır. "Dökmeci", "Yarısı", "Duman", "Soytarı", "Tanyeri" gibi tiyatro eserleri İstanbul Şehir Tiyatroları'nda oynanmıştır. "Duman" Berlin'de de sahneye konmuş ve başka yerlerde de oynanmıştır. "Soytarı" adlı oyun TRT Televizyonu'nda dizi film olarak gösterilmiştir. "Yarısı" adını taşıyan oyun da yine senaryosu yapılıp filme çekilip TRT'de gösterilmiştir. Romanlarının birçoğu önce gazetelerde tefrika edilmiş, sonra kitap halinde yayınlanmış ve müteaddid baskıları yapılmıştır. *Son Akın* isimli romanı film yapılarak sinemalarda gösterilmiştir.

"Kavuk" adlı oyun Kültür Bakanlığı'nın açtığı Orta Oyunu Metin Yarışması'nda ödül kazanmış (17.12.1986), *Gece Yarısı* romanı Kültür Bakanlığı'nın "Edebiyat" ödülünü almış (28.3.1988), *Bozkırda Sabah* romanı tiyatro eserine çevrilip İnönü Vakfı Tiyatro Yarışması'nda ödül kazanmıştır (1988).

Bekir Büyükarkın, uzun yıllar tarihî araştırmalar yapmış ve romanlarından çoğunu bu araştırmalarının ışığında Türk tarihinden aldığı ilhamla yazmıştır. Romanlarında geçmişi günümüzde canlandırmıştır. Dünü bugünde göstermek, dünü iyi tanımak amacını gütmüştür. Tarihimizin derinliği ve millî kültürümüzün zenginliği gözler önüne konmuştur. *Tanyeri* romanında özellikle Türk kültürü ve millî şuurun varlığı ön alanda canlanmıştır. *Son Akın*'da serhat boylarındaki akıncıları ve millî duyguları dile gelmiştir. *Bozkırda Sabah*'ta Kurtuluş Savaşımızın yaşanılan görüntüleri, tarihî gerçekler ve değerlendirmeler dikkati çeker. *Suların Gölgesinde* romanı yerli ve yabancı tarihî kaynakların ve arşivlerin incelenmesiyle tarihin karanlığından gün ışığına çıkartılan büyük Türk denizcisi Kurdoğlu Muslihittin Reis'in hayatını ve Rodos Adası uğrunda yapılan fedakârlıkları gözlerimizin önünde canlandırır. Rodos ve 12 Ada'nın Türkiye'nin güvenliği için stratejik ve je-

opolitik önemini, ibret dersi olacak tarihî olayları anlatır. Tarihî olaylara ait bilgisinin genişliği, millî kültürümüze olan vukufu, san'at ve şairane duygu inceliği, vatan sevgisi ve Türklük şuurunun yüceliğini roman sayfalarına aksettirmiştir. Bekir Büyükarkın'a "Türk Kültürünün tarihî ve zengin birikimi üzerindeki çok değerli çalışma ve katkılarından dolayı" Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkez Başkanlığı tarafından "şeref üyeliği" berâtı verilmiştir (4.11.1997).

Eserleri ilk basılış tarihlerine göre şöyle sıralanabilir:

***Tiyatro Oyunları;*** Dökmeci (1947), Yarısı (1967), Armutlar (1970), Yolcular (1970), Duman (1970), Keçiler (1970), Soytarı (1974), Balıkçı (1974), Genç Osman (basılmamış), Kuşak (basılmamış), Masal (basılmamış), Atilla (basılmamış), Tanyeri (1981), Kavuk (1987), Bozkırda Sabah (1988).

***Romanları:*** Uğrak (basılmamış), Cadıların Kırbacı (1945), Maske (1956), Bir Sel Gibi (1961; Ötüken Neşriyat, 2014), Son Akın (1962), Belki Bir Gün (1964), Suların Gölgesinde (1966; Ötüken Neşriyat, 2014), Tanyeri (1967), Bozkırda Sabah (1969; Ötüken Neşriyat, 2013), Yoldaki Adam (1972; Ötüken Neşriyat, 2010), Gün Batarken (1976; Ötüken Neşriyat, 2010), Kutludağ (1979; Ötüken Neşriyat, 2011), Gece Yarısı (1987; Ötüken Neşriyat, 2014).

***Film Senaryoları:*** Son Akın, Soytarı, Yarısı, Yoldaki Adam.

***Hikâyeler:*** On İki Masal (1942), Tarihten Hikâyeler (1966; Ötüken Neşriyat, 2014)

***Şiirler:*** Rüzgâr (1965)

Bekir Büyükarkın'ın uzun yıllar çeşitli derneklerde çalışmaları olmuştur. Vefadan Yetişenler Derneği'nin kurucusu (1947) ve başkanı, Vefa Kulübü'nün Divan Başkanı, Musiki Kültür Derneği'nin kurucusu (1960) ve başkanı olarak çok değerli hizmetleri vardır.

Bekir Büyükarkın evlidir (1965); eşi kültürlü bir İstanbul hanımefendisi olan Matematik öğretmeni Güher Büyükarkın'dır.

Bekir Büyükarkın, son eseri olan *Kervansaray*'ın son bölümünü yazdığı günlerde, 6.8.1998 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. 8.8.1998 günü öğle vakti Şişli Camii'nde namazı kılınarak Edirnekapı Şehitliği'nde toprağa verilmiştir. Kendisine Tanrı'dan sonsuz rahmet diler, aziz hatırasını saygı ile anarız.

**Av. Kemaleddin NOMER**

## ONLAR

Ragıp bir kahraman değildi; sadece olaylara karışmıştı. Onun hayranlıkla izlediği gerçek kahramanlar, özlemini duydukları geleceği göğüslerine bir hançer saplanmışcasına acıyla beklediler, sonra silinip kayboldular.

Tarih nankördür; kişiler ve kalemler gibi onları aramak zahmetine bile katlanmaz. Biz de istemeyerek, bu kahramanların adlarını değiştirmek zorunda kaldık. Başlıca üzüntümüz, eksik anlatmaktan, anılarını değerlendirememekten ileri geldi.

# Aşı Boyalı Ev

Ragıp, Feride'yi beklerken sonsuz bir heyecan ve merak içindeydi. Ya gelmezse, ya görülürse, ya birileri ara yere girerse düşüncesi beyninde dolaşıp duruyor, bakışlarına gölge düşürüyordu.

Zaten, "Gel; artık yeter" diyebilmesi, onu çağırması güçlükle olmuş, böyle bir davete güçlükle karar verebilmişti.

Biliyordu, vakit henüz erkendi; kızın gelmesine daha kırkbeş dakika vardı. Yine de odanın içinde dolanıp duruyor, sık sık perdeyi aralayıp dışarısını gözlüyordu.

Evde kimseler yoktu; annesi gece yatısına, bir tanıdıklarına gitmişti. Zaten iki kişiydiler; annesi ve Ragıp. Babası öleli çok olmuştu. Annesi onu el kapılarında çalışarak büyütmüştü. Aldığı dul ve yetim maaşı geçimlerini bir türlü sağlayamamıştı.

İdadi'yi bitirdiği zaman, okumak istediği halde çalışıp para kazanmayı uygun görmüştü. Yine annesinin ısrarı üzerine Darulfünun'a kaydolmuş, bir taraftan da Tütüncü İsmail Efendi'nin yanında iş bulmuştu. Şimdi hem okuyor, hem çalışıyordu.

Feride'yi ise çok eskiden tanırdı. O zamanlar küçücük bir kızdı, kahverengine çalan gözleri, fıldır fıldır bakışları vardı. Zaman geçmiş, bu eski İstanbul mahallesinin ayrı ayrı köşelerinde oturan çocuklar birbirlerine öylesine ısınmışlardı ki, okul dönüşü bile yollarını gözler olmuşlardı. Feride, Ragıp'tan üç-dört yaş küçüktü. Fakat arzulu, dopdolu hislerle Ragıp'a bakardı.

Bir süre sonra Feride'yi okuldan alıp eve kapatan ailesi, Ragıp'ı sanki canevinden vurmuştu.

İşte, bu suretle yolları arnavut kaldırımı kaplı şu mahallede Feride'nin sesini Ragıp sadece kafes arkalarından dinlemeye başlamıştı.

*"İkimizi bir odaya koysalar;*
*Üstümüze altın kilit vursalar*
*Seni de bana, beni de sana verseler."*

Ragıp yokuştan aşağıya doğru inip Feride'lerin evinin önüne gelince kız hep bu şarkıyı söylerdi.

*"Beni de sana verseler."*

Bazen de kafesin aralığından bir karanfil, lâl rengi bir karanfil, ya da bir gül yere düşerdi. Ragıp etrafına çekinerek baktıktan sonra bu çiçekleri kaparcasına alır, evvela fesinin içine kor, sonra eve gidince, öper, okşar kitaplarının arasında saklardı.

Ragıp'ın annesi Hüsniye Hanım Feride'yi oğlu için istemeye gittiği zaman adeta kovulmuştu. Ona çekinmeden, "Onun bunun kapısında çalışmış birinin oğluna kızlarını verecek kadar küçülmediklerini" söylemişlerdi.

Ertesi gün Feride'nin iki ağabeyisi Ragıp'ı yolda çevirip karşısına dikilmişler, "Bir daha evlerinin önünden geçmemesini" tembihlemişler, ayrıca, "Hürriyet Partisi taraftarı bir babanın oğluna kız vermektense, bıyıklarını yolacaklarını" ilâve etmişlerdi.

Feride'nin bütün ailesi İttihatçıydı. Talat Bey, Enver Paşa, Cemal Paşa diyorlar da başka birşey demiyorlardı.

İstanbul'a gelen Alman askerî heyetleri, padişahın ürkek bakışlarla Cuma selamlığına gidişi, Enver'in gıcırdayan çizmeleri, donanmanın yarım yamalak Marmara'da dolaşışı, çok kimse gibi Feride'nin ailesini de sevindiriyordu. Hatta gurur da duyuyorlardı. Talat Bey ile Enver Paşa'nın resimleri evlerinin duvarında asılıydı.

Feride'nin ağabeyleri Şadan ile Sadi, iriyarı iki delikanlıydı. Mahallede çok kimse onlardan çekinirdi. Babaları bir iş görmese de epeyce dünyalıkları vardı. Şadan ile Sadi kahvede barbut attıkları zaman kaimeleri cüzdanlarından çıkarıp önlerine sürerlerdi. Ragıp onları uzaktan seyreder, sonra arkasını dönüp ilgilenmemeye çalışırdı.

İşte zaman bir türlü geçmiyordu. Daha kızın gelmesine yarım saat vardı. Bir sigara yaktı, perdeyi araladı; vakit öğleye yaklaşıyordu. Bu saatte buradan pek kimse geçmezdi. Karşıdaki arsa boştu. Moloz yığınları, çöpler olduğu gibi duruyordu.

Yalnız bir adam yalpa vurarak köşeyi dönmüş, etrafına bakına bakına yaklaşıyordu. Bu bir yabancı olmalıydı. Ragıp mahallelinin hepsini tanırdı. Adam birini kolluyor, birisini gözlüyordu sanki.

Ya Feride'nin ağabeyleri haber almışsa, ya bu adamı kasten gönderip yolu gözletiyorlarsa ne yapardı?

Hemen perdeyi kapadı, kendini değil, Feride'yi düşünmeye başladı. Kızı muhakkak öldürürlerdi; hem de sopayla vura vura. Kurtaramazdı, onlarla kolay kolay başa çıkamazdı. Hâlbuki geçenlerde Feride'yi Sütçü Musa Ağa'nın bahçe kapısı önünde görünce dayanamamış, "Gel artık" demişti. Vakit akşam üstüydü; Feride'nin yüzüne gölgeler düşmüştü. Gözleri bu gölgeleri emip aydınlatır gibiydi. Göğsü inip kalkıyor, dudakları başka türlü büzülüyordu.

"Geleyim mi? Nereye?"

"Bizim eve!"

"Aşı boyalı eve mi?"

"Evet! Bir saatçık olsun seni yakından göreyim. Konuşalım... Anlatacaklarım var."

"Peki. Geleceğim."

Gününü, saatini kararlaştırmışlardı. "Gel" demek ne kadar heyecan uyandırırsa "Geleceğim" diye cevap almak o kadar zevkli, gurur vericiydi.

Şimdi pişmandı; keşke çağırmasaydı. Sonunu düşünmesi gerekti. Bütün kanının çekildiğini hissetti. Hatta sevgisinden bile şüphe etti. Kendini bir kere daha yokladı. Sevginin bir arzu olup olmadığını anlamaya çalıştı. Ya da sevgi, bir ihtiras, taşan duyguların peşinde koşmaktı. Sonra bu duygular sönünce sevgi kalır mıydı acaba?

Feride'nin bu sevgide rolü neydi? O olmasa da, duygularını coşturan, hayallerini dolduran başka bir kız karşısına çıksaydı, aynı arzuyu, aynı özlemi hissetmeyecek miydi?

Perdeyi bir kere daha araladı; adam kaybolmuştu. Rahatladı, hatta sevindi de. Aralık duran sokak kapısını kapamaya lüzum kalmamıştı.

Feride'ye, "Sokak kapısını aralık bırakırım." demişti. Maksadı, vakit kaybettirmeden kızı içeri almaktı.

Sanki dışarıyı tekrar tekrar gözden geçirse, ya da odada durmadan dolaşsa vakit çok çabuk geçecekti.

Ceketini çıkardı, yeleğinin düğmelerini çözdü sokak kapısının arkasında durup Feride'yi beklemeye karar verdi. Hatta başını uzatır, yolun iki yanına iyice bakardı.

Hemen aşağıya indi; sanki birisi duyacakmış gibi ayaklarının ucuna basıyordu. Fakat sokak kapısından başını uzatmaya bir türlü cesaret edemedi. Kendi evinde kendini hırsız sanmaya başladı.

Malta taşının kenarına, duvarın dibine annesi bir süpürge bırakmıştı. Mutfağın, hafif rutubetli kokusu taşlığa yayılıyordu. Bir köşede annesinin terlikleri duruyordu.

Başka birisi, meselâ ilerdeki komşunun küçük kızı tuz istemeye, ateş istemeye gelirse kendisini kapının arkasında görünce ne cevap verirdi? Daha fazla oyalanmadı, hemen odaya gitti.

Çivitle kireç karışımı badanalı duvarlarda yer yer lekeler vardı. Tahtalar gıcırdıyordu. Köşedeki masada bir sürahi ile iki bardak duruyordu. Yandaki kerevete beyaz bir örtü serilmişti. Yastıklar da beyazdı.

Hüsniye Hanım elinden geldiği kadar evini temiz tutmaya çalışıyordu. Şu aşı boyalı, üç odalı ev ne kadar harap olursa olsun, onlara Ragıp'ın babasından kalmıştı.

Ragıp'ın babası vaktiyle Hürriyetçilere katılıp İttihatçılara karşı çıkmıştı. Adamın bir çıkarı olmamıştı, padişahlarla da ilişkisi yoktu. Abdülhamit'in Selânik'e sürgüne gönderilişine bile aldırmamıştı. Fakat İttihatçılara bir türlü sevgi ve güven besleyememişti. Bu inançsızlığı şöyle söyleyip başka türlü yaptıkları için mi, yoksa "Hürriyet, adalet, müsavat!" şarkıları arasında millete yön veremeyip etrafı kana buladıkları için miydi, pek kestirilemezdi.

Hürriyet Partisine de İttihatçılara karşı koymak için katılmıştı. Hürriyet Partisi bir süre iktidarı elde tutmuşsa da, istenileni asla yerine getirememişti. Babıâli baskınına kadar, Hürriyet Partisi memleketin hayrına bir iş yapmamış, bocalayıp durmuştu. Yaparım demekle yapmak arasında çok fark vardı.

Koskoca Balkanlar elden gitmiş, Makedonya bir rüya olmuş, Edirne bile zor kurtarılmıştı. Babıâli baskınından sonra iktidarı ele geçiren İttihatçılar, Edirne'yi kurtardıklarından dolayı övünüyorlardı.

Yıldızı parlayan Enver Paşa Harbiye Nazırı olunca İstanbul sokaklarında yeniden marşlar işitilmeye başlanmıştı.

Ragıp, yeleğinin cebinden saatini çıkarıp baktı; yüreği daha şiddetli çarpmaya, yavaş yavaş içine büründüğü uyuşukluktan sıyrılmaya başladı. Vakit tamamdı; Feride bir engel çıkmamışsa şimdi gelirdi.

Hırsla perdeyi araladı; cama burnunu yapıştırdı, dışarısını gözetlemeye çalıştı. Feride aşı boyalı evin hizasından gelirse Ragıp onu göremezdi. Kız da eve girmeye cesaret edemezse bütün arzular, bütün özleyişler, bütün ümitler yarıda kalırdı. Bu çöküntü, "Keşke gelmese" pişmanlığının içinde bile giderilemezdi. Birden başka türlü sarsıldı, başka türlü heyecanlandı, başka türlü şehevî bir duyguyla kavruldu. Feride geliyordu; yolun ne kenarındaydı, ne de karşıdaydı, adeta ortadan yürüyordu. Çarşafının içinde bile bu gelenin Feride olduğundan emindi. Adım atışından, yer yer çekingen, yer yer kararlı davranışından onu tanımamasına imkân yoktu.

Yine de kız, başını çevirmiyor, eve bakmadan yürüyordu.

Ragıp "Şimdi aralık kapıdan süzülüp içeri girecek" diye düşünürken, Feride yavaş yavaş aşı boyalı evden uzaklaşmaya başladı. O zaman Ragıp dayanamadı sevdiği kızın gözden kaybolacağını, bir daha geri dönmeyeceğini sandı. Sür'atle aşağıya indi, sokak kapısını büsbütün araladı. Ne olursa olsun dışarı çıkacak, kızın arkasından koşacaktı.

Fakat geri dönen Feride'yle karşılaşınca farkında olmadan elini uzattı, kızı hemen içeri çekti, kapıyı kapadı. Hiç konuşmadan, sadece soluyarak yukarı çıktılar. Odaya girer girmez kız, belki de ne yaptığının farkına varmadan üzerinden çarşaflarını attı, başörtüsünü fırlattı, kumral saçlarını Ragıp'ın gözlerinin önüne serdi.

"Sevgilim!" dedi.

"Sevgilim mi dedin Feride?"

"Sevgilim!"

Kız kollarını uzattı, genç adam hemen ona sarıldı... Öpüştüler. Bu, onun Feride'yi ilk öpüşüydü.

Bu kız cüretkâr mıydı, bu kız hafifmeşrep miydi yoksa sevda oyunlarına böylesine alışık mıydı? Genç adam bunların hiçbirini düşünemiyor, onun direnmeden dudaklarını uzatışı, kollarını boynuna dolayışı karşısında, daha ilerilere, çok daha ötelere gitme arzusuyla kıvranıyordu.

"Bu günü beklemiştim, hep bu anı gözlemiştim Ragıp!"

Ragıp onu, o beyaz örtülü kerevete uzattı. Ne yaptığının farkına varmadan, boynunu, omuz başlarını koklamaya başladı.

Kız direnmiyordu, hatta kız daha istekli, daha olmaz sanılanı bekler görünüyordu.

"Bir menekşe tarlası çiğniyorum Feride."

"Nasıl?"

"Menekşeler! Yumuşak, renkli olurlar! Menekşeler işte!"

Savaş yurdun kapısına kadar uzanmıştı. Donanmanın başında bir İngiliz amirali, ordunun içinde Alman subayları vardı. Sadrazam Sait Halim Paşa'nın silik resimleri yanında Harbiye Nazırı Enver Paşa ile Dâhiliye Nazırı Talat Bey'in canlı resimleri gazetelerde her gün görünürdü... Ekmeğin vesikayla dağıtılacağı, geceleri petrol lambalarının bile kısılması gerekeceği, Kırkçeşme sularının yakında kuruyacağı, halktan toplanan para ile İngiliz tezgâhlarında yaptırılan iki savaş gemisinin yurda döneceği haberlerine her gün bir yenisi ekleniyordu...

Bütün bunlar, uyuyup kalkmak, işe gidip gelmek, tütün fiatlarının yükselmesi, gece olunca karanlığa bürünen İstanbul, hatta alışılagelmiş görüş ve inançlar bile o anda unutulup bir kenara itilivermişti. Görünürlerse, yakalanırlarsa ne olur düşüncesi dahi uçup gitmişti.

Çevrede insanlar vardı. İnsan tek yönlü yaşamazdı, yasak meyva taşlanmamalıydı, inancın, güvencin bir yeri olmalıydı.

İşte o his bir türlü durdurulamayan o sel, birçok olmalıydı ile olmamalıydı önüne katmış, sürüp götürüyor, onları bu düşüncelerden büsbütün uzaklaştırıyordu...

Hani kız, "İkimizi bir odaya koysalar, üstümüze altın kilit vursalar" diye şarkı söylerdi ya, hani kız, zaman zaman pencereden bir al karanfil fırlatırdı ya, şimdi gerçekten bir odanın içindeydiler ve o al karanfilleri zamanı gözetmeden bol bol fırlatabilirdi.

"Seni ağabeylerim dövdü mü Ragıp?"

"Hayır!... Sadece yakama yapıştılar."

"Ne kötü, ne çirkin! Anneni bile kovmuşlar, utanıyorum!"

Belki kız bir yönüyle de ailesinden intikam almak istiyordu. Nasıl Ragıp onu severken bir başka anlamda intikam alıyorsa, Feride de sevilirken aynı intikam duygusu içinde rahatlıyordu...

Bunda bir boşalma, bunda bir huzura varma, bunda bir sevdaya güven vardı...

Maskesiz görünme, iradenin baskısını fırlatarak içten dışa dönme arzusuydu belki de bu...

Buna Ragıp çok zaman sonra samimiyet, riyadan uzak davranış diye ad taktı. Alışılmışı yıktıkları için kendisini güçlü sandı. Sevilmek gururu başka türlü oluyordu; Tütüncü İsmail Efendi'nin yaprak tütünlerini büyük bir hışırtıyla avucunun içinde eziyormuş sanıyordu.

"Daha çok sev beni." dedi kız. "Daha çok sev."

Hâlbuki Ragıp nedendir bilinmez, yavaş yavaş o unutulmuşluktan ayrılıyor, unutulmaması gerekene dönüyordu. Hatta Feride'nin nasıl gideceğini bile düşünmeye başlıyordu.

Burada suç belki de Feride'nindi; orta yere lâf sıkıştırmıştı, sonun başlangıcına giden yolu bir an için tıkamıştı. Ragıp bu yüzden gözlerini açabilmiş, şu kilimi, şu basma perdeyi, perdenin aralığında titreşen gün ışığını görebilmişti. Endişelerini, vicdanının sesini, alışılabilmişi dinler olmuştu.

Ayağa kalkmaya çalıştı. O anda kendisini güçsüz de hissediyordu. Kız kolundan çekti:

"Gitme, yanımda kal, uzaklaşma benden."

Ragıp bu sefer isteksiz, Feride'yi kollarıyla sardı; bu bir girdabın içinde dönüş, bir uçurumdan aşağıya düşüştü. Yine de fısıldadı:

"Karım olacaksın Feride."

"Nasıl?"

"Zamanı gelecek, önümüze hiç bir engel geçemeyecek."

"Nasıl?"

Kız, "Nasıl" derken bunun olamayacağına inanmış gibiydi. Ne Ragıp'ta böyle bir cesaret, ne de kendisinde bu duvarı Ragıp'sız yıkma gücü görebiliyordu. Yapsa yapsa hayalindeki sevdayı, hayalindeki arzuları böylesine bir kaçamakla gerçekleştirmeye çalışır, bütün o insanlardan, kendisini boğan alışılmışlıktan intikam alırdı.

Şimdi Ragıp, Feride'nin bir an evvel gitmesini de istiyordu. Bir saatin içine ne sığabilirdi, ne konuşabilirlerdi? Kız nasıl bir bahaneyle evinden çıkarsa çıksın yine oraya dönecekti. Belki de daha evvel dönmesi gerekirdi. Onun dile düşmesine, ona kötü gözle bakılmasına tahammül edemezdi.

Kız doğruldu, kız Ragıp'ı oturttu; başını erkeğin dizlerine koydu, gözlerini kapadı. Ne de güzeldi; perdelerin arasından süzülen gün

ışığı yüzüne bir kaç çizgi çekmişti. Beyaz, pırıl pırıl, canlı çizgilerdi bunlar. Kumral saçları kabarmış, bir kısmı alnını kaplamıştı. Vaktin yavaş yavaş onlardan uzaklaşmakta olduğuna aldırmıyordu, sadece sevda tütüyordu. Ragıp onun kadar sevdayla sarhoş olmadığına şaşıyor, için için kendisine kızıyordu.

Kızı alnından öpmek istedi, kız dudaklarını uzattı.

Genç erkek, "Menekşe tarlam." diye fısıldadı. Şimdi yine duyguları canlanmıştı. "Gitmese" diye düşünüyordu, "Hep burada kalsa."

Kızı yeniden okşamaya başladı. Bir an kızın ayak bileklerini tuttu, diz kapaklarını öpmek geçti içinden. Daha fazla ileri giderse belki de istemediğine varırdı. Ellerini çekti.

"Neyin var Ragıp?"

"Seni çok seviyorum."

"Konuş öyleyse benimle, anlat! Kim bilir bir daha ne vakit buluşuruz? Belki de hiç!"

"Buluşuruz, çağırırım seni."

"Sanmıyorum. Yalan söylemek, hesap verememek çok güç."

Ragıp donuk bir genç değildi. Duygularını, hatta endişelerini sırası gelince gerçeğe yakın anlatabilirdi. Fakat o anda, hisleri onu öylesine boğuyordu ki, ağzını açıp bir kelime dahi söyleyemiyordu. Onun yerine Feride konuştu:

"Seninle bir evim olsun istedim. Hep böyle dizinde yatayım istedim. Sabahları kahvaltını önüne kordum. Akşamları seni kapıdan karşılardım. Ayak seslerinden bile geldiğini anlardım. Olmayacak ama. Kaçır istersen beni."

"Yapamam!"

"Biliyorum, elbette yapamazsın!"

Ragıp şimdi bir dost arıyordu; kendilerine yardımcı olacak, yol gösterecek, hatta buluşmalarını sağlıyacak bir dostun özlemini çekiyordu. Yine de böyle bir insana sığınacak kadar aciz olmak istemedi. Hem kime güvenebilirdi? Sevginin bu yönü de tatlıydı. Hep bir kadını düşünmek, onun heyecanıyla yaşamak, dolup dolup taşmak az zevk miydi?

Şimdi içine bir kuşku düşmüştü "Ya onu başkasıyla evlendirirlerse?" sorusu karşısında ne karar vereceğini kestiremiyordu. En iyisi unutmaktı. "Gel" demesini bilen "Git" demesini de bilmeliydi. Zaman kimlerin yarasını iyileştirmemişti ki?

"Biz oyun oynuyoruz." dedi.

"Niçin? Ne lüzum var?"

"Lüzumunu bilmem; insanlar büyüseler de çocukluklarını unutamıyorlar! Sen hiç küçükken evcilik oynamamış mıydın? Ben de bazen kendimi baba yerine kordum. Her istediğim yapılsın derdim; yalancıktan somurtup bir köşeye çekilirdim."

"Baban da böyle miydi?"

"Değildi."

Dışarıdan sesler gelmeye başlayınca ayrıldılar. Bir adam adeta bağırıyordu:

"Şu camı kırmalı, bir taş atıp kırmalı!"

Feride hemen yerinden fırladı; bir an gelen sesleri dinledi, "Giyinmeliyim" dedi, "belki de geç kaldım..."

"Nasıl gideceksin?"

"Bilmem, sen söyle..."

Kız sür'atle çarşafını aradı. Yine de Ragıp onu seyretmekten kendini alamıyordu. Dışarıya bakmayı, gerçeği görmeyi istemiyordu. Korkusu geçmiş gibiydi. Şimdiden bir daha şu vücudu, şu eziliş bükülüşü, şu saçları, şu gözleri görememenin acısı çökmüştü içine.

"Giyinme, oyalan, seyredeceğim!"

Kız belki o anda korku ile ümitsizlik arasında bocalıyordu. Yine de Ragıp'ın arzusuna boyun eğdi; bir süre onun kendisini seyretmesini bekledi, sonra yavaş yavaş çarşafını giydi, başını örttü.

"Şu camı hâlâ kırmayacak mısın?"

"Yanılmışım; bu ev olmasa gerek. Buradaki Hürriyetçi çoktan öldü. Gidelim."

Sesler uzaklaşıyordu. Ragıp konuşanlardan birinin Feride gelmeden evvel sokakta dolaşan adam olabileceğini düşündü.

"Geldiğin yerden gitme," dedi; "yol uzasa da ilerdeki sokağa sap, geri dön!"

"Ya görürlerse?"

"Görmezler!"

Bundan sonrası Feride'ye kalıyordu. Tek başına yolunu bulup evine dönecekti. Çarşafına bürünürken:

"Evden çıkıp buraya gelinceye kadar çok heyecan duymuştum." dedi. "Burada, senin yanında hepsini unuttum, rahatladım, arzuluy-

dum, düşüncesizdim. Şimdi ise daha fazla endişeliyim. Allahaısmarladık."

Kız böylece gitti, Ragıp'la son defa öpüşmedi bile. Ragıp da onu sokak kapısına kadar uğurlayamadı. Oda kapısından başını uzattı, Feride'nin beş-altı basamaklı merdivenlerden aşağıya inişini seyretti, sokak kapısının yüzüne kapanışını duydu, o kadar...

Acele ediyordu, bir an evvel evden çıkmak istiyordu. Nedendi bilinmez, yangından kaçar gibi bir hali vardı.

Sedirin üzerini düzeltti, kilimi ayağıyla biraz itti, masaya bir göz gezdirdi, yerlerde Feride'den bir iz aradı, bir sigara yakıp söndürdü, sonra fesini giyip dışarı fırladı.

Feride'nin gittiği yerin aksine yürüdü. İçinde buruk, zaman zaman şahlanan bir his vardı. Bu, isteğin isyanı olmalıydı. Kızı neden doyasıya öpemediğine kızıyor, kendini âciz sanıyordu.

Belki de Feride, hayal kırıklığına uğrayarak gitmişti. Belki de o, bu eve Ragıp'tan çok şeyler bekleyerek gelmişti. Dökülüp saçıldığı halde hiç birini bulamamış, hayallerinin uzandığı yere bile erişememişti.

Kızı kaçırsa ne olurdu sanki? "Feride Ragıp'a kaçmış!" derlerse ne çıkardı? Ağabeyleri arkalarından koşardı. Rahat bırakmazlardı onları. Annesini de hırpalarlardı. Babadan kalma aşı boyalı ev, bir anda sönüp giderdi.

İmam, muhtar, bekçi yuhalar, bir kısım arkadaşı alay ederdi. Çevre boğardı onları; korkuyla, üzüntüyle geçen günler mutluluklarına gölge düşürür, Feride'nin uzatacağı dudaklarda, önüne sereceği sevdada, sabahları getireceği kahvaltıda, hattâ akşamları ayak seslerini dinleyip sokak kapısını açışında ne zevk, ne de tad kalırdı?

Belki de bunların hepsi bahaneydi, sadece kızın ağabeylerinden korkuyordu.

Şimdi içini yeniden acaip hisler bürümeye başladı. Yokuştan aşağıya inerken bile hayalleri öteki düşüncelerini öylesine silip götürdü ki, Feride'yi saçlarından okşamaya başladı. Onun bütün yakınlığını, kokusunu, başını bir hoş arkaya atışını, hattâ birlikte geçirecekleri günleri içinde, tâ benliğinde yaşamaya başladı. Bu yaşamak değil, kendi dünyasından sıyrılıp bilemediği bir âlemde herkesten uzak geziniş, bir bakıma kanat çırpıştı...

# Sütçü Musa

AYAĞINA bir taş takılınca sendeledi. Yine de daldığı rüyadan kolay kolay sıyrılamadı. Etrafına buralarını yeni görüyormuş gibi bakındı.

Sütçü Musa'nın evinin önüne gelmişti. Yanda küçücük, kapısı kadar cephesi olan bir bakkal dükkânı vardı. Musa bu dükkânı kiraya verirdi; evinin arkasında da ineklerini beslerdi. Musa'nın evi tek katlıydı. Kafeslerin temizlik için kaldırıldığı zamanlarda basma perdeler rüzgârdan sallanırdı.

Sütçü Musa, evinin cephesini maviye boyamıştı. Bahçesini ise tahtalarla çevirmişti. Bahçede tavuklar gezinir, ağaç dallarında tünerdi. Musa'nın karısı Hasibe Hanım dallara ipler gerer, çamaşır asardı. Musa'nın yamalı donları, dirsekleri delinmiş fanilaları, çizgili mintanları, hep bu iplerde gözler önüne serilirdi. İneklerin ahırı, bahçenin sonundaydı.

Ragıp yokuştan aşağıya inerken Musa'nın evine bakmadan edemezdi. Rüzgârlı günlerde burnuna hafif bir gübre kokusu çarpsa bile, bakkal dükkânını, tek katlı mavi boyalı evi, tahtalarla çevrilmiş bahçeyi, tavukları, çamaşırları seyretmek isterdi. Hele Musa ile Hasibe Hanımı görürse, o gün işinin düzgün gideceğini sanırdı.

"Ragıp Bey nereye böyle? Dalgın dalgın yürürsün!"

Musa ona sesleniyordu. İneğin birini bahçenin yanındaki arsaya çekmiş, süt sağıyordu. Karısı da yanındaydı, elinde bir bakraç vardı, oyalı beyaz başörtüsüyle yüzünü yarı kapamıştı.

Ragıp onlara doğru ilerledi.

"Ragıp Bey ne olmuş sana? Yüzün gözün kızarmış, hasta mısın?"

"Değilim."

"Hele gel, biraz dinlen! Kadın, Ragıp Beyimize oturacak bir şey getir!"

Hasibe Hanım bakracı bırakıp gitti. Oldukça şişman, yuvarlak yüzlü, gözleri dudaklarından evvel gülen bir kadındı. Musa ona "Kadın" diye seslenirdi.

"Senin oğlandan ne haber Musa Ağa?"

"Ne haber olsun? Askerde işte... Kudüs nire, İstanbul nire? Üç ayda bir mektup gelir, o da bir yerlere takılmazsa"

Hasibe Hanım tahta bir sandalye getirdi, Ragıp oturdu.

"Kadın sen git artık. O boş bakracı da al, ineğin altındakini de. Bu yakınlarda hayvanlar süt vermez oldu. Nasıl versinler, ne yediriyoruz ki, ne alalım? Her şey ateş pahası, otu da öyle, samanı, mısırı, bilmem neyi de..."

Hasibe Hanım bakraçları aldı. Ragıp'a, "Annen Hüsniye Hanım nasıl?" diye sordu. Dudaklarının kenarında hafif bir çizgi, gözlerinde bir pırıltı vardı.

"Hiç, nasıl olsun? İyi, geçinip gidiyor."

"Eee! Ragıp Bey oğlum, sana bir şey sorsam darılır mısın?"

"Darılmam!"

"Anan, Feride'yi istemeye gitmiş de kovmuşlar derler, doğru mu?"

"Doğru!"

"Vay reziller vay! Senin gibi birini bulmuşlar da bunamışlar mı? Böyle damat bugüne bugün kime kısmet olmuş?"

Sütçü Musa çömeldiği yerden kalktı, belini birkaç kere ovuşturdu. Dudaklarının üzerine düşen bıyıklarına el atarken, "Hadi işine git kadın" dedi, "Ragıp Beyi rahat bırak..."

"İlâhi ağa! Oğlan dertli, görmez misin? Gamını dağıtmak gerek. Size bir sütlü kahve yapayım mı?"

"Yap ya."

Hasibe Hanım geri döndü, şişmanlığından umulmayan bir çeviklikle hoplaya hoplaya uzaklaştı.

"Ragıp Bey, sen bizim karıya bakma! Anlat bakalım, dünya nasıl, memleket nereye gidiyor?"

"Kötü görürüm."

"Bunlar batırırlar mı dersin memleketi? Şu Sultan Reşat pek pısırıkmış. Enver'e yakasını kaptırmış diye söylerler..."

"Bence bütün bu olanlar, neyin yapılması gerektiğini bilmemekten ileri geliyor Musa Ağa."

"Büyük laf edersin be oğlum, biz bu kadarını anlayamayız. Darülfünun ne vakit bitecek?"

"Yakında."

"Şu tramvaylar Galata Köprüsü'nden geçmeye başlayınca müruriyecilerin işleri güçleşmiş, önüne gelen tramvayların kıçına takılıp müruriye vermezler, herifler de arkalarından koşarmış. Bari topladıkları para devlete kal sa!"

Ragıp sıkılmaya başlamıştı. Temmuz güneşi insanı terletiyordu. 1914 yılı birçok olaylarla dolu geçeceğe benziyordu.

Şimdi de Ragıp, Feride'yle kolkola kırlarda dolaşmanın özlemini çekiyordu. Arada bir, kimsenin etrafta olmadığını görünce kızın çenesini kaldırıp yüzüne bakar, kokusunu ciğerlerine doldururdu. Bırakmazlardı, buna bile engel olurlar, "Sen elâlemin kızıyla kırlarda yalnız başına nasıl dolaşırsın?" diye üzerlerine yürürlerdi.

Bir horoz öttü, hem de hırsla, kızgın kızgın öttü. Ragıp ayağa kalktı. "Gideyim." dedi.

"Gitme! Biraz oyalan, daha kahvelerimiz bile gelmedi. Canın mı sıkıldı yoksa be oğlum?"

"Canım sıkıldı."

"Hele otur! Seni avutmak istemiştim. Demek ki beceremedimişim."

Ragıp oturdu. Sütçü Musa yeniden bıyıklarını parmaklarıyla taradı, sonra sordu:

"A be Ragıp Bey! Feride'yle tenha bir yerde buluşup, şöyle birkaç lâf etmeyi de düşünmedin mi?"

"Olur mu öyle şey Musa Ağa?"

"Olmaz mı?"

"Bizi görürlerse ne yaparız?"

"Doğru... Şey! Öyleyse! O buraya süt almaya gelse, sen de geçerken şöyle bir uğrasan, ben seni bırakmasam, bizim kadın da onu. Sonra bizim işimiz çıksa da sizi yalnız koyup gitsek ne dersin?"

Ragıp yeniden kızardı, yeniden aşı boyalı evi, Feride'nin bu eve bir solukta gelişini düşündü.

"Niye kızardın be oğlum? Kötü bir lâf mı ettik? Mahallede senin Feride'ye, Feride'nin de sana olan sevgisini bilmeyen kaldı mı? Kıza-

rım o namussuzlara; sütümü alırlar, parasını vermezler. O iki oğlan buradan geçerken kafalarını bile çevirip bakmazlar. Hâlbuki Feride iyidir, sen de iyisin. Hele sen, bunca okumuş yazmışlığın varken, karşımıza geçip bizimle konuşursun. Yaparım Alimallah, herifler tabancalarını çekip üzerime saldırsalar da seninle Feride'yi bir araya getirir, konuştururum. Bana Sütçü Musa demişler!"

Ragıp ter içinde kalmıştı. Elinde sütlü kahve fincanlarıyla yanlarına yaklaşan Hasibe Hanımın farkına bile varmamıştı.

"Sen niye geciktin kadın? Bir kahvenin pişmesi bu kadar sürer miydi?"

"Süt taştı, cezveyi yeniden sürdüm."

"Bizi dinliyordun değil mi? Bari başın göğe erdi mi?"

"Erdi! O dediğin olur, olur ama Ragıp Bey bize güvenemez. Damdan düşer gibi konuşursun!"

Hasibe Hanım, kocasına gülümseyerek baktı. Yürümediği halde göğüslerini oynattı. Belki de gençliklerinde Musa'nın onu köyden kaçırıp İstanbul'a getirişini, dağlarda, dere kenarlarında geçen gecelerini hatırladı. Musa güçlü adamdı doğrusu...

"Kaçır be oğlum!"

"Kimi?"

"Feride'yi!"

Şimdi Ragıp ne diyeceğini, ne yapacağını şaşırmıştı. Kulaklarında, *"İkimizi bir odaya koysalar — Üstümüze altın kilit vursalar — Seni de bana, beni de sana verseler"* şarkısı dolaşır olmuştu. Belki de bu şarkıyı, hattâ yola atılan al karanfilleri, Musa'lar da, başkaları da duymuş ve görmüşlerdi.

"Başka şeylerden konuşalım." dedi, "Benim Feride'yle öyle pek fazla yakınlığım yok. Bu lâfları duyanlar sahi sanırlar da kıza kötü gözle bakmaya başlarlar."

"Abe oğlum; senin bu sözüne ne ben ne de şu kadın kanar. Yine de kararını sen ver; öyle de olur böyle de, biz hazırız. Değil mi kadın?"

"Hazırız Musa Ağa. Hem de ağzımıza kilit vurup bekleriz. Ah, İsa'mı bir everebilseydim, dünyalar benim olurdu."

"Sanki benim olmazdı? Ağzından çıkanı kulağın işitiyor mu kadın? Ben bu iki ineği kimin için beslerim?"

"Kurbanın olduğum Musa Ağa! Oğlumuz İsa, askerden döner mi dersin?"

"Döner ya, neden dönemeyecekmiş? Her askere giden geri gelmese memlekette erkek kalmazdı!"

"İnşallah, inşallah!"

O güler yüz neredeyse ağlayacaktı. Fincanları yere koymuş, elleriyle dizlerini dövmeye başlamıştı.

"Hadi, zırlamaya kalkışma. Burnumun direğini sızlattın! İsa da döner, Ragıp Bey oğlumuz da Feride'sine kavuşur. Hele biraz sabredelim. Ne geldi aklıma bilir misin?"

"Ne geldi Musa Ağa?"

"Sana söylemiyorum kadın. Bizim petrollerimiz varmış."

"Nedir o?"

"Şu lâmbaları ne ile yakıyoruz?"

"Gazyağı desene."

"İşte gazyağı! Musul, Bağdat, Basra vilâyetlerimizin yakınlarında bol bol bulunurmuş. Bunları işletip para kazanmak amacıyla bir heyet kurulmuş. Gazi Muhtar Paşa başa geçmiş. Bazı zenginler ve tüccarlar da para vermişler. Petroller gâvurlara kaptırılmayacakmış! İyi mi olur dersin Ragıp Bey?"

"İyi olur, ama bırakırlarsa. Onlara El-Cezire petrolleri deniyor. Daha birçok madenlerimiz de ver. El atabilsek, mülkümüzün sahibi olabilsek. Bizi içerden dışardan yıkmaya kalkışmasalar. Ama kim yerine getirecek bunları?"

Ragıp adeta nutuk verir gibiydi. Geçmişi, içinde bulundukları sosyal çalkantıyı yaşar olmuştu.

Hasibe Hanım lâfa karıştı:

"Feride'yi oynak sananlar aldanırlar Musa Ağa! Şarkı söylemesi, evinin bahçesinde dolaşıp karanfil toplaması, sonra bunları sokağa fırlatması hafifliğinden değil. İçi yanar kızcağızın; Ragıp Bey hatırına gelince dayanamaz. Bir gün süt parasını istemeye gittiğimde, onu bir köşeye büzülüp ağlar görmüştüm. Söylediydim ya, unuttun mu yoksa?"

Ragıp, Hasibe Hanımı duymamazlıktan geldi. Şimdi bu iki insanı daha çok sevmeye başlamıştı. Karşısındakilerin anlayıp anlamadıklarına bakmadan belki de kısa bir süre aşktan kurtulmak için konuşmaya başladı:

"Önemli olan para değil Musa Ağa; fikirdir. Fikri bulabilsek, parayı ergeç sağlarız. Çalışırsak, inanırsak, birleşirsek başarırız. Sen vatanını sever misin?"

"Elbette. Ya sen oğlum?"

"Sorulur mu? Ama kuru sevgi bir işe yaramıyor, görüyorsun."

"Görüyorum. Yine de oğlumuzu askere seve seve gönderdik, hem de Kudüs denen yere. Ne yapalım?"

"Liman Paşa denen bir Alman Paşa'sı İstanbul'a gelince bizim askerleri teftiş etmek istemiş; hangi birliğe giderse gitsin, Enver Paşa hep aynı askerleri karşısına çıkarmış. Uzak olunca da levazım dairesi, asker yerine teftişlik yeni elbiseler gönderiyor, sonra bu elbiseleri geri alıyormuş!"

"Neden be oğlum?"

"Öteki askerlerimizin perişan, bakımsız, hattâ bitli halini göstermemek için."

"Kim kimi kandırır be oğlum?"

"Kendimizi!"

"Kendimiz de kanmazsak sonu neye varır?"

Ragıp soluk aldı. Karşısında gülümseyen, belki de sadece o anda oğluyla Feride'den başka birşey düşünmeyen Hasibe Hanıma bir an baktı.

"Vatan nedir Musa Ağa?"

"Bilmem! Sen söyle!"

"Cevdet Paşa'ya göre Türk askerinin köy meydanı, Ziya Gökalp'e göre Turan ülkesi, Namık Kemal'e göre bütün Osmanlı İmparatorluğu, Sadrazam Sait Halim Paşa'ya sorarsan belki de şeriatın hüküm sürdüğü her yer!..."

"Bunların hangisi doğru?"

"Senin düşündüklerin, içindeki sevgi. Bilmediklerin değil, bildiklerin, hayal olmayan, gerçek olan."

"Anlamadım."

"Balkan savaşları çabuk unutuldu. Edirne'yi geri almakla vatan kurtulmuş sanıldı. Donanmanın başındaki İngiliz Amirali Limpus, ordunun başındaki Alman generalleri yetmiyormuş gibi Jandarmanın başında da General Baumann var, bir Fransız. Biz neredeyiz?"

Ayağa kalktı, şimdi içinde vatanla Feride beraber ona yaslanmış, beraber canını acıtmaya başlamışlardı...